

ЕКОНОМІКА ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 336.763

Городиський Т.І.,
канд. екон. наук, доц. кафедри економіки та менеджменту
Паласевич М.Б.,
канд. екон. наук, доц. кафедри економіки та менеджменту
Дрогобицького державного університету ім. І. Франка
Семак Б.Б.,
д-р. екон. наук, професор, проректор з наукової роботи
Львівського торговельно-економічного університету

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Horodyskyi T.I.,
cand.sc.(econ.), associate professor at the
department of economy and management
Palasevych M.B.,
cand.sc.(econ.), associate professor at the
department of economy and management
Ivan Franko Drohobych State University
Semak B.B.,
dr.sc.(econ.), professor, pro-rector of research
Lviv University of Trade and Economics

MECHANISM OF FORMING OF THE SYSTEM OF FINANCIAL AND ECONOMIC SAFETY OF THE ENTERPRISE

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки України суттєво ускладнює умови діяльності суб'єктів господарювання, внаслідок чого постає проблема гарантування в ринкових умовах фінансово-економічної безпеки підприємств шляхом запровадження відповідної системи фінансово-економічної безпеки.

Однією з найважливіших умов забезпечення стійкого зростання підприємства та формування позитивних результатів його фінансової діяльності є розробка ефективного механізму формування системи управління фінансово-економічною безпекою, впровадження якого забезпечить захист підприємства від загроз і небезпек внутрішнього та зовнішнього середовища.

Як наслідок зазначеного вище, на сучасному етапі зростає актуальність дослідження механізму формування системи управління фінансово-економічною безпекою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, які стосуються дослідження механізму формування системи управління фінансово-економічною безпекою досліджували такі вчені, як: В.І. Бокій [1], Т.Г. Васильців [2], В.І. Волошин [2], О.М. Головченко [3], З.Б. Живко [4], Ю.Б. Кракос [5], Р.О. Разгон [5], А.П. Колесніков [6], Г.О. Надьон [7], О.В. Іващенко [8], В.І. Франчук [9], С.В. Цюцюпа [10] та ін.

Однак у більшості наукових досліджень мало уваги приділено саме побудові та функціонуванню комплексної системи фінансово-економічної безпеки підприємства. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою є дослідження механізму формування системи управління фінансово-економічною безпекою та обґрунтування його важливості для захисту підприємства від загроз і небезпек внутрішнього та зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливість системи фінансово-економічної безпеки підприємства полягає в тому, що захист підприємства забезпечується за усіма напрямками та сферами діяльності.

Загалом механізм формування системи фінансово-економічної безпеки підприємства являє собою сукупність всіх його основних принципів, функцій, методів, прийомів, інструментів та стимулів.

На думку В.І. Бокія [1], механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства в практичній діяльності варто розглядати як систему організаційних, фінансових та правових засобів впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансово-економічній безпеці підприємства.

На думку С.В. Цюцюпи [10], механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства повинен формуватися через систему управління фінансовими відносинами шляхом використання певних принципів, фінансових важелів, інструментів, фінансових методів, правового та інформаційного забезпечення, за допомогою фінансових досліджень, що дозволяють досягти основні цілі підприємства.

Згідно позиції Т.Г. Васильціва [2], до суб'єктів системи фінансово-економічної безпеки підприємства відносять підрозділи, служби, органи, установи, міністерства та відомства, які безпосередньо забезпечують фінансово-економічну безпеку підприємства. А об'єктом системи фінансово-економічної безпеки підприємства є все те, на що спрямовані зусилля щодо її забезпечення, а саме: інформація, персонал, сукупність майнових і немайнових прав та економічних інтересів підприємства, трансформація стану яких призводить до зміни рівня його фінансово-економічної безпеки.

Що стосується ключових завдань системи фінансово-економічної безпеки підприємства, то Г.О. Надьон [7] відносить до них наступні:

- відстеження поточного стану економічної безпеки та наявності певних загроз;
- ідентифікація моменту реалізації загроз, що може призвести до виникнення виявів кризи.

Також організація, побудова та функціонування комплексної системи фінансово-економічної безпеки підприємства, на думку О.В. Іващенко [8], повинні дотримуватися певних принципів, а саме: комплексність (системність), пріоритет заходів запобігання (своєчасність), безперервність, законність, плановість, оптимальність, взаємодія, поєднання гласності та конфіденційності, компетентність.

Розглядаючи систему фінансово-економічної безпеки, важливо розглянути і функції, які вона виконує. Отже, до основних функцій системи фінансово-економічної безпеки відносять наступні:

1. Превентивно-профілактична функція: спрямована на виконання сукупності взаємопов'язаних заходів для створення середовища, що забезпечує безпечний розвиток підприємства та реалізується через виконання загальних заходів безпеки. Ця функція виконується суб'єктами економічної безпеки підприємства у повсякденній роботі, за звичним графіком, згідно з тактичними та операційними планами і передбачає:

- організаційно-правовий вплив на діяльність персоналу та споживачів підприємства шляхом розроблення та впровадження нормативів безпеки;
- підбір, перевірку та контроль роботи персоналу, розроблення ефективної кадрової політики і програм стимулювання праці;
- охорону підприємства: об'єктів, грошей, матеріальних цінностей, комунікацій, обладнання, вантажів, персоналу;
- атестацію приміщень, спеціальне обладнання окремих з них, облік носіїв інформації обмеженого доступу, захист засобів зв'язку, організацію службового і спеціального діловодства;
- захист інформаційних ресурсів обмеженого доступу;
- удосконалення технологій виробництва, введення в них елементів захисту;
- формування позитивного іміджу підприємства;
- планування і забезпечення діяльності організації в кризових ситуаціях;
- розроблення заходів відповідальності за порушення встановлених правил безпеки діяльності [4; 9].

2. Оперативно-інформаційна функція, яка реалізується шляхом виконання спеціальних заходів з безпеки. Основними серед цих заходів є такі:

- формування інформаційних ресурсів, організація і ведення конкурентної розвідки;
- інформаційно-аналітичне забезпечення ухвалення рішень керівництвом організації;
- розроблення та проведення заходів щодо протидії недобросовісній конкуренції, в тому числі промислового шпигунству;
- інформаційно-аналітичні дослідження клієнтів, партнерів і конкурентів;
- взаємодія з правоохоронними органами з питань попередження та припинення протиправних посягань на власність, персонал та імідж організації;
- заходи впливу на недобросовісних клієнтів, боржників і зловмисників з відшкодування підприємству втрат, понесених з їхньої вини;

– проведення службових розслідувань за фактами протиправних дій персоналу організації та порушення ними встановлених правил роботи;

– розробка та реалізація заходів з дезінформації конкурентів [9].

Розглянувши об'єкти, суб'єкти, ключові завдання, принципи та функції системи фінансово-економічної безпеки підприємств, зазначимо, що методика побудови системи фінансово-економічної безпеки підприємств охоплює наступні етапи:

- вивчення специфіки ведення підприємницької діяльності, сегмента, який воно займає на ринку;
- аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз фінансово-економічній безпеці підприємницької діяльності та вивчення інформації про кризові ситуації, їхні причини і шляхи врегулювання;
- аудит наявних засобів із забезпечення безпеки й аналіз їх відповідності виявленим загрозам;
- моделювання нової системи економічної безпеки підприємницької діяльності: розроблення плану усунення виявлених під час аудиту недоліків; підготовка пропозицій щодо удосконалення системи економічної безпеки, розрахунок усіх видів необхідних ресурсів; планування щомісячних витрат на забезпечення функціонування системи економічної безпеки;
- затвердження керівництвом моделі нової системи та бюджету на її утримання;
- формування нової системи економічної безпеки;
- оцінка ефективності сформованої системи можливих шляхів її удосконалення [5].

Своєю чергою зазначимо, що система фінансово-економічної безпеки підприємства приводиться в дію завдяки відповідним механізмам. За своєю природою механізми системи фінансово-економічної безпеки підприємства є економічними, тобто основою їхньої кінематики, як зазначає А. П. Колесніков [6], є рух інформації, а результатом функціонування – управлінське рішення щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства та його реалізація.

Важливо підкреслити і те, що механізм функціонування системи фінансово-економічної безпеки підприємства має подвійне призначення: з одного боку, його дія забезпечує функціонування системи, а з іншого, – фінансово-економічну безпеку підприємства. Адже, якщо система фінансово-економічної безпеки функціонує, то вона виконує своє призначення, а саме: забезпечує фінансово-економічну безпеку підприємства.

У загальному вигляді будь-який механізм є формою взаємодії окремих елементів (процесів), яка дозволяє досягти цілей їхньої сукупності в цілому завдяки досягненню цілей кожного елемента, а механізм описує, як можуть діяти елементи, до чого приведе набір їхніх дій [3].

Оскільки взаємодія окремих елементів (процесів) у механізмі функціонування системи фінансово-економічної безпеки підприємства відбувається завдяки руху інформації, то для формування механізму функціонування системи фінансово-економічної безпеки необхідно встановити, в який спосіб, і яку інформацію потрібно збирати для цієї системи, де і в який спосіб її необхідно опрацювати, яким чином формувати і як опрацьованою інформацією необхідно розпорядитися.

Отже, виходячи з наведеного вище та підтримуючи позицію Т. Г. Васильціва [2], зазначимо, що під механізмом системи фінансово-економічної безпеки підприємства слід визнати взаємодією у динаміці між елементами (підсистемами або власниками процесів) та суб'єктом системи на основі руху інформації від елементів (підсистем або власників процесів) до суб'єкта системи і у зворотному напрямі, за результатами якої ухвалюються та виконуються дії щодо функціонування системи економічної безпеки підприємства та управління нею. Саме рух інформації та її надання у відповідному форматі є основою поєднання алгоритмів, прийомів, методів, способів та засобів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства у межах відповідного механізму.

На основі узагальнення підходів до формування системи фінансово-економічної безпеки підприємства можна окреслити послідовність етапів реалізації механізму її забезпечення таким чином:

- визначення об'єкта і предмета фінансово-економічної безпеки підприємства;
- формулювання політики та стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства;
- принципи фінансово-економічного убезпечення;
- цілі та задачі гарантування фінансово-економічної безпеки підприємства;
- критерії і показники фінансово-економічної безпеки підприємства;
- створення організаційної структури з управління системою фінансово-економічною безпекою підприємства [7].

Висновки з проведеного дослідження. Підводячи підсумок наведеного вище, зазначимо, що механізм системи фінансово-економічної безпеки підприємства дозволяє: забезпечити фінансову стійкість, платоспроможність, ліквідність та достатню фінансову незалежність підприємства у довгостроковому періоді; забезпечити оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства; ідентифікувати як зовнішні, так і внутрішні небезпеки та загрози фінансовому стану підприємства та розробляти заходи для їх вчасного усунення; самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію; забезпечувати достатню фінансову незалежність підприємства, достатню гнучкість при ухваленні фінансових рішень та захищеність фінансових інтересів власників підприємства [2].

Отже, система фінансово-економічної безпеки підприємства забезпечує вищий рівень роботи підприємства на ринку, позитивно впливає на рівень ефективності функціонування в невизначених умовах, сприяє досягненню поставлених цілей, посилює здатність до швидкого реагування на різноманітні зміни як зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

Література

1. Бокій В.І. Економічна безпека підприємства найважливіша складова фінансової стійкості / В. І. Бокій, Н.П. Фокіна // *Актуальні проблеми економіки*. – 2008. – № 8 (26). – С. 110–114.
2. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т. Г., Волошин В.І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В. – Львів: Видавництво ЛТЕУ, 2012. – 386 с.
3. Головченко О.М. Економічна безпека регіону в гарантуванні стабільності національної економіки : монографія / О.М. Головченко. – Одеса, 2008. – 399 с.
4. Живко З.Б. Системний підхід до управлінського процесу підприємства: інформаційні технології та взаємодія підсистем безпеки / З.Б. Живко // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна : зб. наук. праць. Вип. 1.* – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – С. 230–237.
5. Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон // *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. – 2008. – № 1(1). – С. 86-97.
6. Колесніков А. П. Засади механізму забезпечення стійкого розвитку підприємств / А. П. Колесніков // *Інноваційна економіка*. – 2013. – № 1. – С. 97–100.
7. Надьон Г.О. Криза в діяльності підприємства: діагностика та подолання : монографія / Г.О. Надьон. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2010. – 384 с.
8. Іващенко О.В. Система фінансово-економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / О.В. Іващенко, П. М. Четверіков. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer28/51.pdf>.
9. Франчук В.І. Особливості організації системи економічної безпеки акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки : монографія / В.І. Франчук. – Львів: ЛДУВС, 2010. – 440 с.
10. Цюцюпа С.В. Комплексный подход к формированию механизма обеспечения экономической безопасности предприятия с учетом использования информационных систем [Электронный ресурс] / С.В. Цюцюпа. – Режим доступа : <http://jurnal.org/articles/2013/ekon51.html>.

References

1. Bokii, V.I. and Fokina, N.P. (2008), "Economic safety of enterprise major constituent of financial firmness", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 8 (26), pp. 110–114.
2. Vasylytsiv, T.H., Voloshyn V.I., Boikevych O.R. and Karkavchuk V.V. (2012), *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmu zabezpechennia* [Financial and economic safety of enterprises of Ukraine: strategy and mechanisms of providing], Vudavnutstvo LTEU, Lviv, Ukraine, 386 p.
3. Holovchenko, O.M. (2008), *Ekonomikhna bezpeka rehionu v harantuvanni stabilnosti natsionalnoi ekonomiku* [Economic safety of region in guaranteing of stability of national economy], Odesa, 399 p.
4. Zhyvko, Z.B. (2013), "System approach to management process enterprise: information technology and security subsystems interaction", *Naukovyi visnik Lvivskoho derzavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, no. 1, pp. 230–237
5. Krakos, Yu.B. and Razhon, R.O. (2008), "Management by financial safety of enterprises", *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi*, no. 1(1), pp. 86-97.
6. Kolesnikov, A.P. (2013), "Principles to the mechanism of providing of steady development of enterprises", *Innovatsiina ekonomika*, no. 1, pp. 97–100.
7. Nadon, H.O. (2010), *Kryza v diialnosti pidpriemstva; diahnostyka ta podolannia* [Crisis in activity of enterprise: diagnostics and overcoming], monograph, SNU, Lugansk, Ukraine, 384 p.
8. Ivaschenko, O.V., and Chetverikov, P.M. (2012), "Sistems financial and economic safety of enterprise", available at: <http://www.sworld.com.ua/konfer28/51.pdf> (access date September 29, 2017).
9. Franchuk, V.I. (2010), *Osobluovosti orhanizatsii systemy ekonomichnoi bezpeky aktsionernykh tovarystv v umovakh transformatsiinoi ekonomiky* [Features of organization of the system of economic security of jointstock companies in the conditions of transformation economy], monograph, LDUVS, Lviv, Ukraine, 440 p.
10. Tsiutsiupa, S.V. (2013), "Complex going near forming of mechanism of providing of economic security of enterprise taking into account the use of the informative systems", available at: <http://jurnal.org/articles/2013/ekon51.html>. (access date September 29, 2017).